
ΕΙΔΗΣΕΙΣ

2ο Διεθνές Συνέδριο Νεολατινικών Σπουδών. — Ἀπὸ 19 ἕως 24 Αὐγούστου 1973 πραγματοποιήθηκε στὸ Ἄμστερνταμ τῆς Ὀλλανδίας διεθνές ἐπιστημονικὸ συνέδριο μὲ συμμετοχὴ ξένων ἐπιστημόνων, μεταξύ τῶν ὁποίων πολλοὶ καθηγηταὶ ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικής. Τὸ συνέδριο ὁργανώθηκε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἰνστιτούτου Νεοφιλολογίας καὶ Νεολατινικῶν Σπουδῶν τοῦ Ἄμστερνταμ, ποὺ διευθύνεται ἀπὸ τοὺς: καθηγητὴ W. Hellinga (πρόεδρος), F. Blok, C. Rademaker, P. Tuynman. Ἐδρα τοῦ συνεδρίου ἦταν τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ἄμστερνταμ, ποὺ ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα γιὰ μιὰ τέτοια ὁργάνωση. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἐργασία ποὺ γίνεται σ' αὐτὸ τὸ Πανεπιστήμιο, καθὼς καὶ στὰ Πανεπιστήμια τοῦ Βελγίου, ἀπὸ ἕναν κύκλο παλαιότερων καὶ κυρίως νεωτέρων ἐπιστημόνων, ποὺ ἐργάζεται τὰ τελευταῖα χρόνια γύρω ἀπὸ τὴ μελέτη καὶ τὴν ἔρευνα τῶν «νεολατινικῶν» γραμμάτων. Ἡ πεποίθησή του εἶναι ὅτι δὲν μπορούμε νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὴ διαχρονικὴ ἐνότητα τῆς λατινικῆς παράδοσης, καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἔταξε γιὰ ἔργο του ξεκινώντας ἀπὸ τὰ κλασσικὰ λατινικὰ νὰ προχωρήσῃ στὴν ἔρευνα τῆς μεταγενέστερης ἐποχῆς, τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νεώτερης, ὥστε ἡ ἔρευνα νὰ ἀποκτήσῃ συνέχεια καὶ ἐνότητα. Ὁ κύκλος αὐτὸς ἔδωσε ἤδη ἀρκετὰ δείγματα τῆς ἐργασίας του καὶ ὑπόσχεται ἀκόμα πλουσιότερους καρποὺς στὸ μέλλον.

Τὸ συνέδριο διαιρέθηκε σὲ ἕξι τμήματα μὲ ἀντίστοιχους προέδρους: 1) Ἡ κλασσικὴ παράδοση (καθηγ. J. Martyn), 2) Ἡ νεολατινικὴ ποίηση (καθηγ. A. Gaertner), 3) Ὁ οὐμανισμὸς (καθηγ. D. Briesemeister), 4) Γαλλικὴ νεολατινικὴ φιλολογία (καθηγ. B. Beugnot), 5) Ἐπιστῆμες (καθηγ. R. Schoeck) 6) Νεολατινικὸ δρᾶμα (καθηγ. W. Ludwig). Τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου παρέστησαν σὲ δεξιώσεις τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας τῶν Κάτω Χωρῶν καὶ τοῦ Δημάρχου τοῦ Ἄμστερνταμ, ποὺ ἔγινε πρὸς τιμὴν τῶν στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο τοῦ Ἄμστερνταμ, καὶ τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας Τεχνῶν καὶ Ἐπιστημῶν τῶν Κάτω Χωρῶν. Ἐλαβαν ἐπίσης μέρος σὲ ἐκδρομὴ στὸ Leiden μὲ σκοπὸ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου, τοῦ Μουσείου καὶ τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου.

Στὸ συνέδριο παρέστησαν ἑκατὸν εἴκοσι τρία μέλη ἀπὸ διάφορες χῶρες. Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἔλαβε μέρος στὸ συνέδριο ὁ καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Κωνσταντῖνος Γρόλλιος.

3ο Διεθνές Συνέδριο Λατινικῶν Σπουδῶν. — Μεταξὺ 30 Αὐγούστου καὶ 5 Σεπτεμβρίου 1973 ἔγινε στὴ νῆσο Μάλτα διεθνές συνέδριο λατινικῶν σπουδῶν (Omnium Gentium ac Nationum Conventus Latinis Litteris Linguaeque fovendis). Ἡ ὁργάνωση τοῦ συνεδρίου ὀφείλεται στὴν Διεθνή Ἀκαδημίαν Λατινικῶν Σπουδῶν τῆς Ρώμης (Academia Latinitati inter omnes gentes fovendae), ἡ ὁποία στὰ πλαίσια τῶν ἐνεργειῶν της γιὰ μιὰ βαθύτερη γνωριμία μὲ τὸν λατινισμὸ προσκάλεσε στὴ Μάλτα ἐπιστήμονες ἀπὸ διάφορες χῶρες, ποὺ ἔλαβαν μέρος στὶς ἐργασίες τοῦ συνεδρίου. Ἡ ἴδρυση τῆς Διεθνοῦς Ἀκαδημίας Λατινικῶν Σπουδῶν εἶχε πραγματοποιηθῆ πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια, μὲ τὴν πρωτοβουλία μιᾶς ὁμάδας Γάλλων καὶ Ἰταλῶν λατινιστῶν καὶ μὲ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Ἰνστιτούτου Ρωμαϊκῶν Σπουδῶν τῆς Ρώμης (Istituto di Studi Romani). Ἡ κίνηση ξεκίνησε ἀπὸ τὴν αἴσθηση τῆς ἀνάγκης μιᾶς ὁλοένα καλύτερης καὶ πιὸ ἀνανεωμένης γνωριμίας τῆς λατινικῆς γλώσ-

σας στις διάφορες εκδηλώσεις της και της τόνωσης των σχετικῶν σπουδῶν. Τοῦ συνεδρίου προήδρευσε ὁ καθηγητὴς τῆς λατινικῆς φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ρώμης κ. Vincenzo Ussani, ὡς ἀναπληρωτῆς τοῦ προέδρου τῆς Διεθνoῦς Ἀκαδημίας Λατινικῶν Σπουδῶν καθηγητοῦ κ. Pietro Romanelli.

Τὸ συνέδριο τῆς Μάλτας εἶναι τὸ τρίτο κατὰ σειρά αὐτοῦ τοῦ τύπου καὶ εἶχε ὡς μόνη ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ τῆ λατινική. Οἱ Λατίνοι ἱστορικοὶ (Καῖσαρ, Σαλλούστιος, οἱ ἱστορικοὶ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τῶν Φλαβίων, Τάκιτος) καὶ οἱ ἐπικρατέστερες μέθοδοι διδασκαλίας τῶν λατινικῶν γραμμάτων, καθὼς καὶ τρόποι βελτίωσης τῆς διδασκαλίας τους προσαρμοσμένοι στις ἀνάγκες καὶ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς νεώτερης ἐποχῆς, ἦταν τὰ βασικά θέματα διαλέξεων, ἀνακοινώσεων καὶ συζητήσεων, ποὺ πραγματοποιήθηκαν, ἕνα μέρος τους στὸ ξενοδοχεῖο τοῦ Ράμπιτ «Verdala» καὶ ἄλλο μέρος στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Μάλτας, στὴν πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ, τὴ Βαλέττα. Οἱ 116 σύνεδροι ἀντιπροσώπευσαν τὶς παρακάτω χώρες: Ἀγγλία, Γαλλία, Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ Γερμανία, Ἰταλία, Ἑλλάδα, Τσεχοσλοβακία, Ρουμανία, Μάλτα, Βατικανόν, Ἠνωμένες Πολιτείες, Βέλγιον, Αὐστρία, Φινλανδία, Οὐγγαρία, Πολωνία, Καναδά, Ἰσπανία, Ὀλλανδία καὶ Ἑλβετία. Τὴν Ἑλλάδα ἐξεπροσώπησε ὁ καθηγητὴς τῆς λατινικῆς φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Κωνσταντῖνος Γρόλλιος, ποὺ προσεκλήθη νὰ προεδρεύσῃ στὴ συνεδρίαση, ποὺ ἐγίνε στις 3 Σεπτεμβρίου, καὶ μετέσχε ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ποὺ συγκροτήθηκε γιὰ τὴ διατύπωση τῶν συμπερασμάτων καὶ τῶν εὐχῶν στὴν καταληκτικὴ σύσκεψη τοῦ συνεδρίου.

Τὸ συνέδριο σημείωσε ἐπιτυχία γιὰ τὶς ἀνακοινώσεις ποὺ ἐγίναν, ποὺ παρουσίασαν οἱ περισσότερες ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον, καὶ πολλὰς ἔδωσαν ἀφορμὴ σὲ προφορικὰ συζητήσεις καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ γνώμων πάνω σὲ φιλολογικὰ καὶ ἄλλα θέματα σχετικὰ μὲ τὸν λατινισμό, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ὅλη θερμὴ ἀτμόσφαιρα, μέσα στὴν ὁποία πραγματοποιήθηκαν οἱ ἐργασίες του. Χαρακτηριστικὰ ἐντονος ἦταν ὁ παλμὸς ποὺ εἶχε τὸ λατινόφωνο αὐτὸ συνέδριο, ποὺ ἐπιβεβαίωσε πόσο ζωνρὸ ὑφίσταται πάντοτε τὸ ἐνδιαφέρον μιᾶς σημαντικῆς μερίδας τῶν ἐπιστημόνων τοῦ νεώτερου κόσμου γιὰ ὁ,τι ἐκφράζει στις ἡμέρες μας τὴ λατινικὴ παράδοση, καὶ γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς «ζώσης λατινικῆς». Παράλληλα πρὸς τὶς ὁμιλίες καὶ ἀνακοινώσεις εἶχαν ὀργανωθῆ στὰ πλαίσια τοῦ συνεδρίου καὶ μερικὲς ἄλλες ἐκδηλώσεις, ὅπως λαογραφικὴ ἐκδήλωση μὲ μαλτέζικους λαϊκοὺς χοροὺς καὶ τραγούδια. Ὁ Ottone Tonetti ἔγραψε τὴ μουσικὴ, ἡ ὁποία συνόδεψε τὸ λατινικὸ ὄρατόριο, ποὺ συνέθεσε ὁ Giuseppe Del Ton μὲ θέμα τὰ πάθη τοῦ ἀποστόλου Πέτρου καὶ παίχθηκε κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ συνεδρίου. Ἐκεῖνο ποὺ παρουσίασε ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον ἦταν ἡ παράσταση στὸ θέατρο τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μάλτας τῆς κωμῳδίας Menaechmi τοῦ Πλαύτου. Οἱ σύνεδροι ἔλαβαν ἐπίσης μέρος σὲ ἡμερήσια ἐκδρομὴ (5 Σεπτ.) σὲ διάφορες τοποθεσίες τῆς Μάλτας, ὅπου εἶχαν διενεργηθῆ ἀνασκαφές, καὶ ἐπραγματοποίησαν ἐπισκέψεις στὰ Μουσεῖα τοῦ νησιοῦ. Ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ εὐρήματα τῆς νεολιθικῆς καὶ τῆς χάλκικῆς περιόδου. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ συνεδρίου ὀφείλεται σὲ μεγάλο μέρος στὴν ὀκνη δραστηριότητα τοῦ προέδρου τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς, καθηγητοῦ τῆς λατινικῆς φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μάλτας κ. Eduardo Coleiro.

Συνάντηση στὸ Παρίσι μὲ θέμα: «Μεταβολὲς στὴ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία κατὰ τὸν 11ο αἰῶνα». — Μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ καθηγ. P. Lemerle καὶ τοῦ Κέντρου βυζαντινῆς ἱστορίας καὶ πολιτισμοῦ τοῦ Παρισιοῦ, πραγματοποιήθηκε, ἀπὸ τὶς 20-24 Σεπτεμβρίου 1973, στὸ Collège de France ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ κ. Lemerle συνάντηση (colloque) μὲ θέμα τὶς «Μεταβολὲς στὴ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία κατὰ τὸν 11ο αἰῶνα, ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Βασιλείου Β΄ ὡς τὸ θάνατο τοῦ Ἀλεξίου Α΄ Κομνηνοῦ (1025-1118)». Παράλληλα πρὸς τὶς γε-

νικές εισηγήσεις πάνω σε θέματα βασικά, άκουστηκαν και ειδικότερες ανακοινώσεις που έθιγαν συγκεκριμένα σημεία σχετικά με τα θέματα των εισηγήσεων ή αναφέρονταν σε πηγές σημαντικές για τη γνώση της περιόδου αυτής: τα άγιορειτικά έγγραφα (J. Bompaire), τη διαθήκη του Βοϊλά (M. Karlan), το τυπικό του Πακουριανού (κυρία Αϊκ. Ἀσδραχᾶ) κτλ. Τα θέματα που αποτελούσαν το αντικείμενο της Συνάντησης ήταν τα ακόλουθα: Νομισματική και ιστορία των νομισμάτων (εισηγήσεις της κυρίας C. Morrisson και του κ. M. Hendy), ή οικονομία (N. Σβορώνος, A. Guillou, J. Balard), οί θεσμοί και ή διοικητική οργάνωση (N. Οικονομίδης, G. Dagron), κοινωνία και κοινωνικές τάξεις (κυρία H. Ahrweiler, A. Καζάν), εκπαίδευση, φιλολογία, ούμανισμός (W. Hörandner, R. Browning, κυρία W. Conus - Wolska), τὸ πνευματικὸ κλίμα (J. Gouillard, J. Grosdidier de Matons, π. J. Paramelle), τέχνη και ιστορία (C. Mango, δ. S. Dufrenne, H. Belting). Πριν ἀπὸ κάθε συνεδρίαση διενέμετο στοὺς συνέδρους τὸ κείμενο ἢ περίληψη τῆς ανακοινώσεως. Τὸ γεγονός αὐτό, καθὼς και ὁ μικρὸς σχετικῶς ἀριθμὸς τῶν συμμετεχόντων, πὺ εἶχαν κληθῆ με γνώμονα τὸ ἐνδιαφέρον τους σὲ ἓνα θέμα κάθε φορά ἀκριβῶς καθορισμένο, ἐπέτρεψε νὰ δημιουργηθῆ ὕστερ' ἀπὸ τὶς περισσότερες ανακοινώσεις διεξοδική συζήτηση. Πέρα ἀπὸ τὰ καθαρὰ ἐπιστημονικὰ ἀποτελέσματα, τὸ σημαντικότερο συμπέρασμα ἀπὸ τὴν σύντομη αὐτὴ τετραήμερη συνάντηση εἶναι ἡ διαπίστωση ὅτι γιὰ τὴν προαγωγή τῶν γνώσεών μας στὴν περιοχή τῆς ἐπιστήμης μας, πολλὰ μπορούμε νὰ περιμένουμε ἀπὸ παρόμοιες συναντήσεις. Τὰ κείμενα ὄλων τῶν ανακοινώσεων θὰ δημοσιευτοῦν στὸν 6ο τόμο τῶν *Travaux et Mémoires*, πὺ ἐκδίδονται, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἀπὸ τὸ Κέντρο βυζαντινῆς ἱστορίας και πολιτισμοῦ τοῦ Παρισιοῦ.

J.-M. S.

10ο Διεθνὲς Συνέδριο Κλασικῆς Ἀρχαιολογίας.— Τὸ 10ο Διεθνὲς Συνέδριο Κλασικῆς Ἀρχαιολογίας, ὁργανωμένο ἀπὸ μία Τουρκικὴ Ἐθνικὴ Ἐπιτροπή, με Πρόεδρο τὸν καθηγητὴ κ. Ekrem Akurgal, και ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ Προέδρου τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας κ. Fahri Korutürk, ἔγινε ἀπὸ τὶς 23 ὡς τὶς 30 Σεπτεμβρίου τοῦ 1973 στὴν Ἀγκυρα και στὴ Σμύρνη. Ἀρχισε στὴν Ἀγκυρα στίς 23 Σεπτεμβρίου, ὅπου ἔγιναν οἱ πρῶτες ανακοινώσεις στίς 24 και 25.9, και συνεχίστηκε ἀπὸ τὶς 27.9 στὴ Σμύρνη. Ἡ συμμετοχὴ σ' αὐτὸ ἦταν πολὺ μεγάλη και οἱ ανακοινώσεις πολυάριθμες. Τὸ γενικὸ θέμα τοῦ συνεδρίου ἦταν: ἡ Ἀνατολία κατὰ τὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα, ἀλλὰ οἱ ανακοινώσεις ξεπέρασαν πολὺ και τὰ τοπικά και τὰ χρονικά ὅρια πὺ ἔθετε αὐτό. Ἐτσι ὑπῆρχαν ανακοινώσεις πὺ ἀφοροῦσαν τόσο στὴν προϊστορικὴ ὅσο και στὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ, ἐνῶ ἄλλες ἐκτείνονταν σὲ περιοχές, ὅπως ἡ Δαλματία, ἡ Σαρδηνία, ἀκόμα και ἡ Ἰβηρικὴ Χερσόνησος. Μολονότι κατὰ τὸ πρόγραμμα ἡ Ἑλλάδα ἀντιπροσωπευόταν μόνο ἀπὸ τὸν καθηγητὴ κ. Σπ. Μαρινᾶτο, ὑπῆρχαν πολλοὶ Ἕλληνες ἐπιστήμονες, τόσο πανεπιστημιακοὶ καθηγητὲς ὅπως οἱ κ.κ. Μ. Ἀνδρόνικος, Γ. Μπακαλάκης, Φ. Πέτσας και Μ. Σακελλαρίου, ὅσο και Ἐφοροὶ και Ἐπιμελητὲς Ἀρχαιοτήτων ὅπως οἱ δεσ. Ο. Ἀλεξανδρῆ και Ἀγγ. Ἀνδρειωμένου, και οἱ κ.κ. Γ. Δοντᾶς, Εὐθ. Μαστροκόστας κ.ᾶ.

Εἶναι δύσκολο νὰ ἐπισημάνη κανεὶς ἀκόμα και τὶς πὺ σημαντικὲς ανακοινώσεις, γιὰτὶ αὐτὲς ἦταν πολυάριθμες. Μπορεῖ ὅμως και πρὲπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ καθαρὸ κλασικὴ ἀρχαιολογία, δηλαδή ἡ ἑλληνικὴ τέχνη τῶν ἀρχαϊκῶν και κλασικῶν χρόνων κράτησε πολὺ μικρὴ θέση στὸ σύνολο τῶν ανακοινώσεων. Εἶναι πρόδηλος ὁ κίνδυνος πὺ διαγράφεται νὰ μεταβληθοῦν οἱ κλασικοὶ ἀρχαιολόγοι σὲ εἰδικούς περιφερειακῶν και ἄσχετων πρὸς τὸν κλασικὸ κόσμο πολιτισμῶν, πὺ ἀναπτύχθηκαν γύρω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα και τὴ Ρώμη και πὺ ἐπηρεάστηκαν ἢ ἐπηρεάσαν λιγότερο ἢ περισσότερο τὸν πολιτισμὸ πὺ

πιστεύαμε πώς αποτελεί τὸν βασικὸ στόχο τῶν σπουδῶν μας. Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ πικρὸ εὐφυολόγημα γνωστοῦ Γερμανοῦ ἀρχαιολόγου ὅτι ἀπὸ τὸ συνέδριο τοῦ Βερολίνου τοῦ 1939 δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ θέμα ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει, τὴν πλαστικὴ τοῦ Φειδία! Ἦταν ἐπίσης καταφανὴς ὁ τονισμὸς τοῦ ὄρου *Ἰωνία* καὶ *Ἰωνικὸς πολιτισμὸς* ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τῶν συνέδρων, σὲ περιπτώσεις ποὺ δὲ θὰ ἦταν καθόλου ἀκαιρὴ ἡ χρῆση τῶν ὄρων *Ἑλλάς* καὶ *Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς*. Ἡ τελικὴ παρέμβαση τοῦ Γιουγκοσλάβου καθηγητοῦ κ. Branko Gavella, ποὺ με ἔμφαση τόνισε τὴ σημασία τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτιστικοῦ στοιχείου, παρεμβάλλοντας μάλιστα χαρακτηριστικὰ ἀπόσπασμα στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, ἦταν μιὰ εὐχάριστη φωνὴ ἑνὸς ἀληθινοῦ ἐρευνητῆ τοῦ κλασικοῦ κόσμου, ποὺ τὴν ἀκούσαμε με πολλὴ ἱκανοποίηση.

Τὸ συνέδριο ἀκολούθησαν πολὺ ἐνδιαφέρουσες ἀρχαιολογικὲς ἐκδρομές, μία στὶς ἰωνικὲς πόλεις τῆς δυτικῆς παραλίας (Πέργαμο, Μίλητο, Ἔφεσο, Πριήνη κτλ.), μία στὶς νοτιοδυτικὲς περιοχὲς (Ἄφροδισιάς, Ἱεράπολις, Πέργη, Ἄσπενδος), καὶ τέλος μιὰ τρίτη στοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους τῆς Λυκίας.

M. A.

2ο Διεθνὲς Συνέδριο Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ.—Τὰ τρία ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα ποὺ ἐδρεύουν στὴ Βενετία, τὸ ἰταλικὸ Ἴδρυμα Giorgio Cini, τὸ ἑλληνικὸ Ἴνστιτούτο Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν, καὶ τὸ γερμανικὸ Κέντρο Βενετικῶν Μελετῶν, στὰ πλαίσια τῶν ἐγκαινίων μιᾶς στενῆς καὶ ἐγκάρδιας συνεργασίας, ὄργανωσαν στὴ Βενετία, τὴν πρώτη ἐβδομάδα τοῦ Ὀκτωβρίου (3-6 Ὀκτωβρίου 1973), τὸ 2ο Διεθνὲς Συνέδριο Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ¹.

Ἡ Ὄργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν ὁ Πρόεδρος τοῦ Γερμανικοῦ Κέντρου Βενετικῶν Μελετῶν H. - G. Beck, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου M. I. Μανούσακας, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου «Βενετία καὶ Ἀνατολή» καὶ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱστορίας τῆς Κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους τῆς Βενετίας τοῦ Ἰδρύματος Cini A. Pertusi, καθηγητῆς τοῦ Καθολικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μιλάνου, ὄρισε τὸ ἀκόλουθο γενικὸ θέμα τοῦ Συνεδρίου: «Ἡ Βενετία μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως (15ος - 16ος αἰ.): ἀπόψεις καὶ προβλήματα». Ὁ ρόλος τοῦ μεσολαβητῆ, ποὺ ἀσκήθηκε ἀπὸ τὴ Βενετία πρὸς τὶς δύο κατευθύνσεις, καὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ πρὸς τὴ Δύση καὶ ἀπὸ τὴ Δύση πρὸς τὴν Ἀνατολή, σὲ ὀρισμένους τομεῖς τῆς πολιτικῆς, πολιτειακῆς, οικονομικῆς, κοινωνικῆς, πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς, κρίθηκε ἄξιος νὰ ἐξετασθῇ κατὰ βάθος, με τὸ σκοπὸ νὰ διαφωτισθοῦν πλευρὲς τοῦ βενετικοῦ καὶ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ λιγότερο γνωστὲς ἢ ἀγνοημένες.

Στὸ συνέδριο ἔλαβαν μέρος ὡς εἰσηγητὲς δεκατρεῖς ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονες διεθνoῦς κύρους καὶ ὡς συνεισηγητὲς ἄλλοι εἴκοσι πέντε ἐπιστήμονες ἀπὸ δεκαπέντε περίπου χώρες. Τὰ ὀνόματα τῶν εἰσηγητῶν καὶ συνεισηγητῶν καὶ τὰ θέματα τῶν εἰσηγήσεων με τὴ σειρά ποὺ ἀκούστηκαν ἦταν τὰ ἀκόλουθα:

1) A. Tenenti, «Νέες διαστάσεις τῆς βενετικῆς παρουσίας στὴ Μεσόγειο».—Συνεισηγητὲς: Ch. Verlinden, V. Magalhaes Godinho.

1. Τὸ 1ο Διεθνὲς Συνέδριο Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ ὁργανώθηκε τὸ 1968 στὴ Βενετία, με πρωτοβουλία τοῦ Ἰδρύματος Giorgio Cini. Τὰ πρακτικά, σὲ δύο τόμους, κυκλοφόρησαν τὸ φθινόπωρο τοῦ 1973.

2) Δ. Ζακυθηνός, «Ή στάση τής Βενετίας άπέναντι στην παρακμή και στην πτώση τής Κωνσταντινουπόλεως». – Συνεισηγητές: E. Schilbach, H. Inalcik.

3) H. J. Kissling, «Ή Βενετία ώς κέντρο πληροφοριών για τούς Τούρκους». – Συνεισηγητές: I. Χασιώτης, R. Mantran.

4) G. Fedalto, «Οί ξένες έθνικές μειονότητες στη Βενετία άπό πολιτική και νομική άποψη». – Συνεισηγητές: D. Jacoby, F. Thiriet, Ph. Braunstein.

5) L. Kretzenbacher, «Παραστατικές μορφές και βενετικά λαϊκά έθιμα ώς μέσο προπαγάνδας τής Βενετικής πολιτείας στην εύρωπαϊκή ένδοχώρα. – Συνεισηγητής: D. Medaković.

6) H. Kellenbenz, «Ή Βενετία ώς διεθνές κέντρο για την εξάπλωση του έμπορίου στον 15ο και 16ο αιώνα». – Συνεισηγητής: E. Ashtor.

7) U. Tucci, «Ο Βενετός πατρίκιος ώς έμπορος και ούμανιστής». – Συνεισηγητές: Γρ. Κασσιμάτης, V. Branca.

8) N. G. Wilson, «Τò έμπόριο τών χειρογράφων στη Βενετία». – Συνεισηγητές: J. Irigoín, P. Canart.

9) Α. Πολίτης, «Ή Βενετία ώς κέντρο εκδόσεως και διαδόσεως τών πρώτων έργων τής νεοελληνικής λογοτεχνίας». – Συνεισηγητές: E. Follieri, Α. Βρανούσης.

10) M. Cortellazzo, «Ή συμβολή τής βενετικής διαλέκτου και τής ελληνικής γλώσσας στις νεολατινικές γλώσσες». – Συνεισηγητής: L. Coutelle.

11) L. Heim, «Οί ιδέες τής θρησκευτικής μεταρρυθμίσεως τής Δύσεως και ή επίδρασή τους στους θρησκευτικούς κύκλους τής Βενετίας». – Συνεισηγητές: G. Gozzi, F. Gaeta, V. Peri.

12) O. Demus, «Προβλήματα άνακαινίσεως τών μωσαϊκών του Άγίου Μάρκου στον 15ο και 16ο αιώνα». – Συνεισηγητής: F. Valcanover.

13) M. Χατζηδάκης, «Ή ζωγραφική τών Madonneri (ή βενετο-κρητική) και ό προορισμός της». – Συνεισηγητής: S. Bettini.

Τά θέματα τών εισηγήσεων, με την εύρύτητα και την ποικιλία τους, προκάλεσαν ζωηρές και έποικοδομητικές συζητήσεις, που έγιναν σε άτμόσφαιρα φιλίας και έπιστημονικής συνεργασίας. Ή ελληνική άντιπροσωπεία (Α. Βρανούσης, Δ. Ζακυθηνός, Γρ. Κασσιμάτης, Α. Πολίτης, I. Χασιώτης, M. Χατζηδάκης) διακρίθηκε και άπό πλευράς άριθμού εισηγητών και άπό πλευράς ποιότητας άνακοινώσεων. Με τò έπιστημονικό κύρος και την πρωτοτυπία τών εισηγήσεών τους οί Έλληνες έμπειρογνώμονες έγιναν άφορμή να προβληθί ή ελληνική έπιστήμη σε διεθνή κλίμακα. Τò Έλληνικό Ίνστιτούτο Βενετίας με έπικεφαλής τόν άκαταπόνητο διευθυντή του κ. M.I. Μανούσακα συνέβαλε ούσιαστικά στην έπιτυχία του συνεδρίου με την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία του. Πρέπει, τέλος, να σημειωθί ότι τò πρόγραμμα του συνεδρίου παρακολούθησαν με ένδιαφέρον παλιοί και νέοι έρευνητές του Ίνστιτούτου μαζί με νέους Ίταλούς και ξένους ελληνιστές.

Οί σύνεδροι, παράλληλα με τις εργασίες του συνεδρίου, είχαν την εύκαιρία να έπισκεφθοϋν τις θαυμάσιες εκθέσεις βιβλίων που όργάνωσαν τά μεγαλύτερα πνευματικά ιδρύματα τής Βενετίας στα πλαίσια τής άνακηρύξεως άπό την Unesco του Διεθνούς Έτους Βιβλίου. Ξεχωρίζουμε άπ' αυτές την έκθεση τής Μαρκιανής Βιβλιοθήκης, του Ίδρύματος Giorgio Cini, τών Κρατικών Άρχείων, του Μουσείου Correr και του Έλληνικού Ίνστιτούτου. Καθένα άπ' αυτά τά ιδρύματα είχε άφιρώσει την έκθεσή του σ' ένα ειδικό θέμα. Τά Κρατικά Άρχεία έδωσαν μιá έπιτυχημένη εικόνα τής πολιτικής τής Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τής Βενετίας άπέναντι στο βιβλίο, τò Μουσείο Correr πρόσφερε στον έπισκέπτη μιá ώραία συλλογή άπό όδηγούς και περιγραφές τής Βενετίας άπό τò 1500 ώς τò 1800, και τò Έλληνικό Ίνστιτούτο διάλεξε, όπως ήταν φυσικό, για θέμα τά ελληνικά βιβλία που

έκδόθηκαν στη Βενετία. "Όσο για τις δύο μεγαλύτερες και πιο ενδιαφέρουσες εκθέσεις, της Μαρκιανής Βιβλιοθήκης και του Ίδρύματος Cini, αυτές δεν περιορίστηκαν σ' ένα θέμα, αλλά κάλυψαν με τὰ εκθέματά τους ἑπτὰ μεγάλα τμήματα. Ἀπὸ τὴν ἔκθεση τῆς Μαρκιανῆς ἀναφέρω σὰν πρὸ χαρακτηριστικὰ τὰ τμήματα ποὺ ἦταν ἀφιερωμένα στοὺς εἰκονογραφημένους Μαρκιανούς κώδικες ἀπὸ τὸ 1000 ὡς τὸ 1500, στοὺς κώδικες τοῦ Βησσαρίωνος καὶ στὶς ἀρχέτυπες ἐκδόσεις τοῦ Ἄλδου Μανουτίου. Ἀπὸ τὰ τμήματα πάλι τῆς ἐκθέσεως τοῦ Ίδρύματος Cini, κυριότερα ἦταν ἐκεῖνα ποὺ περιελάμβαναν βενετικὲς ἐκδόσεις ἀπὸ τὸ 1400 ὡς τὸ 1800, ἀντίτυπα βενετικῆς χαρτογραφίας ἀπὸ τὸ 1500 ὡς τὸ 1800, ἰταλικὲς μικρογραφίες ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα ὡς τὴν Ἀναγέννηση, αὐτόγραφα καὶ πρωτότυπες παρτιτούρες ἀπὸ μελοδράματα τοῦ θεάτρου «La Fenice», καὶ σύγχρονες ἰταλικὲς ἐκδόσεις. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν μικρὸ ὁδηγὸ τῶν ἐκθέσεων, ποὺ ἤδη κυκλοφόρησε μετὸν τίτλο «Venezia città del Libro», πρόκειται νὰ κυκλοφορήσῃ μετὸ πρωτοβουλία τῶν Κρατικῶν Ἀρχεῖων ἕνας μεγάλος κατάλογος μετὸ ἀπαρίθμηση ὄλων τῶν ἐκθεμάτων.

Τὰ πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου θὰ ἐκτυπωθοῦν προσεχῶς μετὰ δαπάνη τῶν τριῶν ἰδρυμάτων.

X. A. M.

Διεθνὲς Συμπόσιο μετὸ θέμα τὴν Κωνσταντινούπολη.—Μετὴν εὐκαιρία τῆς 50ῆς ἐπετείου τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας ἢ Διεθνῆς Ἐνωση Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης, σὲ συνεργασία μετὴν Τουρκικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Unesco καὶ μετὰ ἄλλες παρεμφερεῖς ὀργανώσεις, ὀργάνωσε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Unesco διεθνὲς ἐπιστημονικὸ συμπόσιο στὴν Κωνσταντινούπολη (15 - 20 Ὀκτωβρ. 1973) μετὰ θέμα: Istanbul à la jonction des cultures balkaniques, méditerranéennes, slaves et orientales (XVIe - XIXe s.).

Τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν καταμεριζόταν σὲ τρία βασικὰ θέματα: I. Le carrefour d'Istanbul - Convergence des routes maritimes et continentales, μετὰ εἰσηγήσεις καὶ συνηγορίες τῶν Hélène Ahrweiler, M. Mollat, V. Tarkova - Zaimova, Tr. Stoyanovitch, κ.ἄ. II. La vie urbaine. Organisation socio-économique des villes dans les provinces de l'Empire Ottoman. Centralisation et régionalisme. Structures sociales. Modes de vie, μετὰ εἰσηγήσεις καὶ συνηγορίες τῶν N. Todorov, O. Barkan, A. Βακαλοπούλου, St. Stefanescu, R. Mantran, O. Iliescu, G. Castellan, I. Sanders, De Silva, κ.ἄ. III. Echanges culturels entre les Balkans et l'Orient à travers Istanbul: arts figuratifs, arts décoratifs, métiers; Cantemir, μετὰ εἰσηγήσεις καὶ συνηγορίες τῶν M. Berza, V. Candea, B. Tuncel, Λ. Βρανούση, Κ. Δημαρᾶ κ.ἄ.

Τρεῖς βασικὲς εἰσηγήσεις εἶχαν ἀνατεθῆ σὲ Ἕλληνας: στὸν Α. Βακαλόπουλο (Les villes grecques dans le cadre de l'Empire ottoman), στὸν Κ. Δημαρᾶ (Istanbul, source de connaissance pour l'Occident sur l'histoire et les cultures orientales), καὶ στὸν Λ. Βρανούση (La vie intellectuelle à l'âge des drogman). Οἱ δύο πρῶτοι, δυστυχῶς, δὲν μπόρεσαν νὰ παραστοῦν. Ὁ Α. Βρανούσης, ἀναφερόμενος στὴν ἐποχὴ ὅπου ἡ Πόλις ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι ἡ πρωτεύουσα ἑνὸς κόσμου ὁλόκληρου, ἔδειξε τί ἐκπροσωποῦσε μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο, ἢ ἑλληνικὴ παιδεία καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο (ιεράρχες καὶ δάσκαλοι σπουδασμένοι στὴ Δύση, Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, τυπογραφεῖο, Κορυδαλεὺς κτλ.), τί ἐκπροσωποῦσε ἢ πνευματικὴ ἐκεῖνη ἡγεσία, καὶ πῶς διαμορφώθηκαν τὰ ἀνώτερα στελέχη τῶν Φαναριωτῶν ποὺ ἔδωσαν στὴν αὐτοκρατορία τοὺς Δραγουμάνους, τοὺς Ἡγεμόνες κτλ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς βασικὲς εἰσηγήσεις καὶ συνηγορίες, ἄλλοι σύνεδροι παρουσίασαν ἀνακοινώσεις ἢ ἔκαναν ἐνδιαφέρουσες παρεμβάσεις στὴ σχετικὴ συζήτηση. Ἀπὸ

τούς Έλληνες συνέδρους έκαμαν παρεμβάσεις ό Α. Δασκαλάκης και ή Βασιλική Παπούλια και άνακοίνωση ή Έρα Βρανούση, με θέμα τή διάδοση τών έργων του Καντεμίρ στόν έλληνικό κόσμο (χειρόγραφα, μεταφράσεις κτλ.).

Έβδομηκονταετηρίς του καθηγητού Kurt Graf von Posadowsky - Wehner. — Ό καθηγητής Κ. von Posadowsky-Wehner, Διευθυντής του τμήματος Γερμανικής Φιλολογίας στο Ίνστιτούτο ξένων γλωσσών και φιλολογιών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης από το 1955, και διευθυντής ως το 1969 του Ίνστιτούτου Γκαίτε τής Θεσσαλονίκης, συμπλήρωσε στις 9 Οκτωβρίου 1973 τά έβδομήντα του χρόνια. Με τήν έορταστική αὐτή ευκαιρία ό Γενικός Πρόξενος τής Όμοσπονδιακής Δημοκρατίας τής Γερμανίας και ή κυρία Renate von Hassell διοργάνωσαν πρὸς τιμή του δεξίωση στή βίλα τους στο Πανόραμα.

Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης.

Διορισμοί και έκλογές καθηγητῶν κατά τὸ δεύτερο εξάμηνο του 1973:

Ό κ. Χρυσάνθος Χρήστου, καθηγητής στήν έκτακτο αὐτοτελή έδρα τής μεσαιωνικής και νεωτέρας τέχνης τής Δύσεως, διορίστηκε τακτικός καθηγητής στήν ίδια έδρα (19.12.73).

Ό κυρία Μαρία Χαρίτου - Φατούρου εξελέγη έπικουρική καθηγήτρια στήν τακτική έδρα τής Ψυχολογίας (25.10.73).

Ό κ. Νικόλαος Αύγελής διορίστηκε έπικουρικός καθηγητής στήν Α΄ τακτική έδρα τής Φιλοσοφίας (3.11.73).

Άναγορευση διδακτόρων. — Κατά τὸ δεύτερο εξάμηνο του 1973, άναγορεύθηκε διδάκτωρ τής Φιλοσοφικής Σχολής ή κυρία Άλεξάνδρα Δάφφα - Νικονάνου, με θέμα: «Θεσσαλικά ιερά Δήμητρος. Συμβολή στή μελέτη τής θεσσαλικής κοροπλαστικής» (1.10.73).

Όμιλίες ξένων προσκεκλημένων. — Προσκαλεσμένοι από τή Φιλοσοφική Σχολή έκαμαν διαλέξεις οί ακόλουθοι:

Ό βυζαντινολόγος καθηγητής του Πανεπιστημίου του Βουκουρεστίου κ. Η. Michaeescu, με θέμα: «L'influence grecque sur la langue roumaine» (21.11.73).

Ό καθηγητής του Πανεπιστημίου Gumma (Ίαπωνίας) Tanaka Takahisa, με θέμα: «Ό πολιτισμός τής αρχαίας Ίαπωνίας» (Νοέμ. 1973).

Έταιρεία Μακεδονικών Σπουδών.

Έπανάληψη διαγωνισμού συγγραφής ιστορικού έργου περι τής Δυτικής Μακεδονίας. — Έπανελήφθη ό διαγωνισμός συγγραφής ιστορικού έργου άναφερομένου στους έθνικούς άγῶνες τών έντοπίων Μακεδόνων άγωνιστῶν τής Δυτικής Μακεδονίας από τὸ 1830-1908, πού είχε προκηρξεί ή Έταιρεία Μακεδονικών Σπουδών πριν από δύο χρόνια, και ό όποιος δέν έφερε τά άναμενόμενα άποτελέσματα. Τόν διαγωνισμό άθλοθέτησε ό κ. Κων. Δ. Νταλίπης με τὸ ποσόν τών 80.000 δρχ.

Έκδόσεις. — Κατά τὸ 1973 εξέδόθησαν από τήν Έταιρεία τά έξής βιβλία:

Κωνστ. Άπ. Βακαλοπούλου, Τρία άνέκδοτα ιστορικά δοκίμια του φιλικού Γεωργίου Λασσάνη.

Βασ. Δημητριάδη, Ό Κεντρική και Δυτική Μακεδονία κατά τόν Έβλιγια Τσελεμπί.

Μιχ. Α. Καλινδέρη, Ὁ βαρῶνος Κωνσταντῖνος Δ. Βέλιος, 1772-1838. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους προσφορά του.

Ἰω. Κ. Βασδραβέλλη, Ἡ πολιτικὴ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου.

Σαΐφουρ Ραχμάν Ντάρ, Ἑλληνιστικὰ στοιχεῖα στὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Ταξίλων (Πακιστάν).

Λίνου Πολίτη, μετὰ τὴ συνεργασία Μ. Ι. Μανούσακα, Συμπληρωματικοὶ κατάλογοι χειρογράφων Ἁγίου Ὁρους.

VITALIEN LAURENT
(1896 - 1973)

Στις 21 Νοεμβρίου 1973, σὲ ἡλικία 77 χρονῶν, πέθανε στὸ Παρίσι ὁ πατὴρ Vitalien Laurent. Στὸ πρόσωπό του ἡ διεθνὴς Βυζαντινολογία ἔχασε ἕναν ἀπὸ τοὺς διαπρεπέστερους ἐκπροσώπους της, τοῦ ὁποῖου ἡ πολυσχιδῆς δράση ἐκάλυψε μισὸν αἰῶνα περίπου. Ἡ ἀπώλειά του ἀφήνει ἕνα δυσαναπλήρωτο κενό.

Εἶχε γεννηθῆ τὸ 1896 στὸ Morbihan τῆς Βρετάνης, σπουδάσε στὸ Βέλγιο καὶ ὕστερα στὴ Ρώμη, στὸ Pontificium Institutum Studiorum Orientalium. Ἀπὸ τὸ 1920 εἶχε εἰσέλθει στὴν Congrégation τῶν Assomptionistes καὶ ἀπὸ τὸ 1924 ἦταν ἱερωμένος. Ἀνάμεσα στοὺς Assomptionistes ποὺ ἦταν ἐγκατεστημένοι τότε στὶς ὄχθες τοῦ Βοσπόρου, στὸ Kadiköy (τὴν Χαλκηδόνα τῶν Βυζαντινῶν), δὲν ἦταν λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν συστηματικὰ ἐπιδοθῆ στὶς βυζαντινὲς σπουδές. Ὁ πατὴρ Laurent πολὺ νωρὶς κατέλαβε ἐξέχουσα θέση ἀνάμεσα σὰ τους. Τὸ Institut Français d'Études Byzantines—ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὸ Kadiköy, μεταφέρθηκε ἔπειτα (γύρω στὰ 1938) στὸ Βουκουρέστι, καὶ ἀπὸ τὸ 1948 ἐγκαταστάθηκε ὀριστικὰ στὸ Παρίσι—ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ περιοδικὸ Échos d'Orient, ποὺ ἀπὸ τὸ 1947 συνεχίζεται ὡς Revue des Études Byzantines, τοῦ ὁφείλουν πάρα πολλὰ. Ἐπὶ τριάντα ἐξὶ ὀλόκληρα χρόνια (1930 - 1966) ὁ π. Laurent εἶχε τὴ διεύθυνσή τους. Παράλληλα διετέλεσε ἐπίσης Ἔφορος τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου τοῦ Βατικανοῦ (1952 - 1959) καὶ ἀπὸ τὸ 1962 Διευθυντῆς Σπουδῶν στὸ Ἐθνικὸ Κέντρο Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν (C.N.R.S.) τῆς Γαλλίας.

Τὸ συγγραφικὸ του ἔργο εἶναι ὀγκῶδες, πολὺπλευρο καὶ ἀξιολογώτατο ἀπὸ κάθε ἀποψη. Περισσότερες ἀπὸ τριακόσιες εἶναι οἱ ἐπὶ μέρους μελέτες του, δημοσιευμένες κατὰ καιροὺς σὲ διάφορα περιοδικὰ, καὶ καλύπτουν πολλοὺς καὶ ποικίλους τομεῖς τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, τῆς ἀγιολογίας, τῆς σιγίλλογραφίας, τῆς νομισματικῆς, τῆς διπλωματικῆς καὶ τῆς βυζαντινῆς προσωπογραφίας.

Πραγματικὴ αἰθεντία ἀναδείχθηκε στὸν τομέα τῆς βυζαντινῆς σιγίλλογραφίας. Οἱ «Bulles Métriques» παλαιότερα (δημοσιευμένες στὰ Ἑλληνικά, τόμ. 4 - 8), ἔπειτα ἡ *Collection Orghidan* (1952), *Les sceaux byzantins du Médailleir Vatican* (1962) καὶ τὸ πολῦτομο *Corpus des Sceaux de l'Empire byzantin* (1963, 1965, 1972) εἶναι καὶ θὰ παραμείνουν θεμελιώδη ἔργα τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν. Ἡ ἐξέταση καὶ ὁ σχολιασμὸς ἑνὸς μολυβδοβούλλου ἦταν γιὰ τὸν Laurent ἀφετηρία μιᾶς ὀλόκληρης πραγματείας γύρω ἀπὸ τὴν πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία καὶ γεωγραφία, τὴν προσωπογραφία, τοὺς θεσμοὺς, κρατικοὺς καὶ ἐκκλησιαστικοὺς, τοὺς ἀξιωματούχους κτλ.

Τελευταία ἐπεξεργάστηκε τὰ *Regestes des Actes du Patriarcat de Constantinople* (1971) τῆς περιόδου ἀπὸ τὸ 1208 ἕως τὸ 1309. Καὶ στὴν περίπτωσή τούτῃ τὸ κάθε λῆμμα τοῦ ἔργου εἶναι μιὰ ὀλόκληρη εἰδικὴ πραγματεία.

Ὁ Σὺλβεστρος Συρόπουλος καὶ τὸ ἱστορικὸ του ἔργο γιὰ τὴν Σύνοδο τῆς Φλωρεντίας (1438 - 1439) ἀποτέλεσαν γιὰ τὸν π. Laurent ἀντικείμενο μακρᾶς μελέτης καὶ πολὺμοχθῆς ἐργασίας, τὴν ὁποία πρόλαβε νὰ παρουσιάσῃ σὲ ὑποδειγματικὴ ἔκδοση (1971).

Δυστυχῶς ὁ θάνατος δὲν τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸ πολῦτομο καὶ ἀξιολογώτατο *Corpus des Sceaux*, οὔτε νὰ ἐκδώσῃ τὴν Ἱστορία τοῦ Γεωργίου Παχυμέρη ποὺ εἶχε σχεδὸν ἔτοιμη γιὰ ἐκτύπωση. Ὅπως μαθαίνω, ἔχει ληφθῆ μέρηματα ὥστε τὰ κατάλοιπά του νὰ δημοσιευτοῦν ἀπὸ ἀξιους μαθητὲς καὶ συνεχιστὲς τοῦ ἔργου του.

Ὁ π. Laurent ὑπῆρξε ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Βε-

ρολίνου, επίτιμο μέλος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, επίτιμο μέλος τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν στὴν Ἀθήνα, τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Πολιτικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας. Τελευταία εἶχε ἐκλεγῆ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ εἶχε τιμηθῆ καὶ μὲ τὸν Ταξίαρχη τοῦ Γεωργίου τοῦ Α' τῆς Ἑλλάδος. Ὅσοι εὐτύχησαν νὰ τὸν γνωρίσουν θὰ θυμῶνται πάντοτε ὅτι ὁ π. Laurent συνεδύαζε τὴ σοφία μὲ μία νεανικὴ σκέψη καὶ ἐλευθερία γνώμης, χριστιανικὴ ἀπλότητα καὶ ἄμετρη προθυμία νὰ βοηθῆ τοὺς νέους ἐπιστήμονες μὲ τὴν πείρα καὶ τίς γνώσεις του.

ΕΡΑ Α. ΒΡΑΝΟΥΣΗ

ALEXANDER STEINMETZ

(1879 - 1973)

Στις 28 Μαΐου 1973 πέθανε στὸ Traunstein τῆς Βαυαρίας, ἐνενῆντα τεσσάρων χρονῶν, ὁ Alexander Steinmetz, ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς φιλέλληνες καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους γνῶστες τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας καὶ λογοτεχνίας. Γεννήθηκε στις 6 Δεκεμβρίου 1879 καὶ ἦρθε στὴν Ἑλλάδα γιὰ πρώτη φορά τὸ 1902 σὰν νεαρὸς φοιτητῆς, ὅπου καὶ ἔμεινε γιὰ πολλὰ χρόνια διδάσκοντας γερμανικὰ στὴν Ἀθήνα, τὴν Κρήτη καὶ τὴ Σύρο, καὶ ἀναπτύσσοντας μιὰ καρποφόρα δραστηριότητα. Μὲ τὸ λόγο καὶ τὴ γραφὴ ἄφησε τὴ σφραγίδα του, γιὰ ἑβδομήντα σχεδὸν χρόνια, σὰν σύνδεσμος ἀνάμεσα στὴ Γερμανία καὶ στὴν Ἑλλάδα. Μαθητῆς τοῦ Βυζαντινολόγου August Heisenberg ἀπὸ τὸ Μόναχο, ἔγραψε μιὰ ἀξιόλογη διατριβὴ μὲ τίτλο «Ἐρευνες στὰ κλέφτικα τραγούδια». Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ διάγραμμά του γιὰ τὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ λογοτεχνία (1939), σ' αὐτὸν ὀφείλεται πρὸ παντὸς μιὰ σειρὰ ἀπὸ λεξικογραφικὰ ἔργα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀξίζει νὰ ἀναφερθῆ ἡ νεώτερη ἐπεξεργασία τοῦ γερμανο-νεοελληνικοῦ λεξικοῦ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Langenscheidt. Στὸ πλούσιο μεταφραστικὸ του ἔργο ἀνήκουν μ.ἄ. διηγήματα τοῦ Ἑφταλιώτη καὶ ὁ *Ἀλέξης Ζορμπᾶς* τοῦ Καζαντζάκη.

Ὡς τὸ τέλος τῆς μακρόχρονης ζωῆς του ὁ Steinmetz ἐνιωθε στενά δεμένος μὲ τὴν Ἑλλάδα, πὸν τὴ θεωροῦσε δευτέρη πατρίδα του. Πολλοὶ φίλοι καὶ παλαιοὶ μαθητῆς του λυπήθηκαν γιὰ τὸ θάνατό του καὶ θὰ τὸν κρατήσουν μὲ ἀγάπη στις ἀναμνήσεις τους.

*